

Jak ve škole předcházet konfliktům: **Pozitivní podpora chování** ▼

Velmi zásadní roli má pedagog v životě svého žáka – je mu vzorem, modeluje jeho chování a také ukazuje, jak se dají určité situace řešit. Vzdělávání a chování jsou úzce spojené nádoby: neřešené problémy v učení vedou k problémům v chování a naopak, problémy v chování mají negativní dopad na učení. Jak ve třídě nastolit pozitivní atmosféru a předcházet náročnému chování u žáků? O zavádění pozitivní podpory chování (PBIS) do škol jsme si povídali s Annou Kubíčkovou, koordinátorkou expertního týmu PBIS.

Mgr. Anna Kubíčková

Proč je role pedagoga v péči o duševní zdraví dítěte, rozvoj jeho psychosociálních kompetencí a vytváření bezpečného klimatu ve třídě tak zásadní?

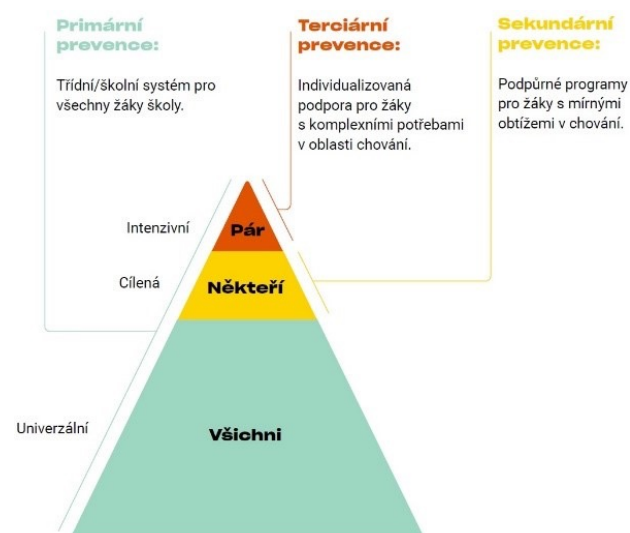
Pedagog je **výraznou osobností** v životě žáka a modeluje chování, způsoby komunikace i řešení různých situací vždy, když na žáky působí. Už to, zda vstupuje do třídy s úsměvem, nebo naopak s pocitem tlaku stihnout nějakou látku, ovlivňuje, jak budou žáci v dané hodině reagovat. Také v konfliktních situacích vlastně ukazuje žákům, jak vypadá řešení takových situací.

Pokud pedagog zvládne nejprve zklidnit sám sebe (pokud nejde o ohrožení zdraví) a poté pomůže zklidnit žáky, umožní jim situaci popsat a hledat řešení, pak svým vzorem učí všechny přítomné velmi funkční model řešení konfliktů, který žáci postupně přebírají do svého repertoáru strategií.

Žáci tráví ve škole velkou část dne a postupně se s nárůstem vyučovacích hodin stává, že čas ve škole převáží v některých dnech množství času stráveného v rodině. To je obrovský potenciál, ale také

zodpovědnost škol v tomto čase působit na žáky co nejlépe. V systému PBIS se pedagogové sjednocují právě v tomto vhodném působení a pomáhají nastavit **pozitivní školní atmosféru**, aby tak kolektivní dopad jejich působení v různých hodinách a interakcích byl co nejlépe využit ve prospěch žáků a v důsledku byl také přínosem pro osobní spokojenost pedagogů.

Co je systém PBIS?

Systém PBIS velmi zjednodušeně poskytuje nástroje k vybudování tří úrovní podpory. **Na první úrovni** podpory, která se zavádí minimálně jen rok, škola buduje prostředí podporující **wellbeing a naplňování potřeb** všech žáků, čímž předchází mnoha náročným situacím a šetří energii a čas učitelů.

Na druhé úrovni podpory, která navazuje na předcházející úroveň, zavede škola intervence, které s minimálním úsilím pomohou včas zachytit a podpořit žáky s menšími obtížemi v chování.

Na třetí úrovni podpory se později zavádí dlouhodobější intervence ve spolupráci s přirozenými partnery školy v daném regionu (neziskové organizace, sociální služby apod.) umožňující snižovat obtíže žáků s komplexními potřebami. Vždy jsou zaváděny tzv. evidence-based neboli **ověřené postupy**, které prokazatelně žákům pomáhají. Díky zavedenému systému mají jasné místo a jsou tak školou snadno využitelné.

Při zavádění PBIS je nezbytné brát v potaz **jedinečnost každé školy**, a především provádět změny postupně a se zapojením všech klíčových skupin (pedagogové, žáci a rodiče). Když přicházíme na úvodní školení pedagogických sborů, snažíme se zdůrazňovat, že nejde o nějaký jednorázový program nebo pevně danou metodu, ale jde o společné hledání cesty, na jejímž začátku se nacházíme. A pokud chceme dojít daleko, musíme jít pomalu.

S jakými typy náročného chování dětí může PBIS pomoci?

Základními prvky první úrovně podpory PBIS jsou využití pozitivní zpětné vazby k upevňování vhodného chování a nastavení srozumitelného a jednotného prostředí, které pomáhá naplňovat potřeby dětí. Při zavádění PBIS tedy škola postupně začíná předcházet náročnému chování, které vzniká na základě nedostatečných kompetencí v sociální oblasti nebo z neznalosti některých požadavků a vhodných modelů chování (např. v důsledku rozdílných vzorů chování v rodině).

Zároveň se daří postupně předcházet náročnému chování, které se projevuje u žáků z důvodu **potřeby**

pozornosti. Díky pozitivní zpětné vazbě nyní učitel přirozeně dává vhodnému chování více pozornosti než kdy dříve a žáci se podvědomě přizpůsobí tomu, že získají pozornost právě vhodným chováním.

Dalším typem náročného chování, které škola zaváděním PBIS snižuje, jsou **internalizované obtíže žáků**, kteří se na venek neprojevují rušivě, ale v důsledku pocitu nepohody nebo nejistoty se nedokážou dostatečně soustředit na učení nebo k němu ztrácejí motivaci. Sjednocování a srozumitelnost prostředí včetně pozitivního přístupu podporují pocit bezpečí žáků, a tudíž snižují případy rozrušení a pomáhají budovat odolnost k překonávání nových situací.

Důraz se klade také na zvládnutí projevů náročného chování žáků ve stresové aktivaci podpůrným způsobem a nácvikem technik zklidnění. Samozřejmě i v takovém prostředí budou některé děti potřebovat intenzivnější podporu, například pokud se vyrovnávají s rozvodem rodičů nebo pokud jsou jejich potřeby komplexního charakteru. Pro tyto žáky jsou později nastaveny intervence na druhé a třetí úrovni podpory, které pomáhají škole s těmito žáky vhodně pracovat. Postupně by mělo dojít k situaci, kdy učitelé mají více času na učení a musí méně řešit náročné chování, a když se toto vyskytne, vědí, jak jej řešit.

Čím může být systém PBIS přínosný nejen dětem, ale i pedagogům a vedení škol?

Čas, který pedagogové investují v začátcích do zavedení systému PBIS a jednotlivých postupů, se bude vracet nejen v podobě zmenšení některých obtíží v chování, ale také v **osobním pocitu kompetence**. Ze škol máme zpětnou vazbu, že učitelé oceňují sjednocení, jak v určitých situacích postupovat. Jednak už nemusí v každé situaci znova vymýšlet, co dělat (což ve stresu vede pravděpodobněji ke zkratkovitým řešením), ale také se spoléhají na to, že škola „**táhne za jeden provaz**“.

Společné úsilí na budování školní komunity přináší větší efekt při současně **menších nárocích na jednotlivce**. Samozřejmě že v každé škole se někteří učitelé zapojují více, někteří méně, ale to je také přirozenou součástí dlouhodobého zavádění. Postupně se daří skrze příklady dobré praxe a změny jednotlivých žáků i tříd motivovat další kolegy k obohacení vlastního přístupu.

Může být systém PBIS přínosný i v komunikaci s rodiči?

Jednoznačně ano. Díky tomu, že jsou principy postaveny na fungování mozku a neurobiologických procesech člověka, se dají prvky pozitivní podpory chování velmi efektivně využívat i při komunikaci s rodiči (i kolegy). Například se školami postupně otevíráme možnosti obohacení komunikace s rodičovskou komunitou o pozitivní prvky. Některé školy mají velmi pěkně organizované akce pro rodiče a možnosti zapojování do chodu školy, na což velmi rádi navazujeme.

Jinde škola při analýze svého současného fungování zjistí, že komunikace směrem k rodičům je iniciována převážně až při potřebě řešit nějaké nepříjemnosti nebo formality. Škola je navíc ve vztahu k rodičům od počátku ve znevýhodněné pozici – většina rodičů si nese nějaké zážitky ze svého dětství a dospívání ve škole, které vnímali jako **příkoří nebo nespravedlnost**, a ty si často i nechtěně přenáší do vznikajícího vztahu se školou svého dítěte. Pokud však škola dokáže využít například pravidelných pozitivních vzkazů domů o práci třídy nebo dětí, které nejsou zatíženy povinností pro rodiče nebo kontinuálním odsouváním naplnění očekávání, pak si budují s rodiči dobrý vztah, který jim může pomoci ve chvíli, kdy je skutečně potřeba něco řešit. Kromě pozitivní komunikace, kterou nastavujeme individuálně s každou školou, je pro rodičovskou komunitu přínosem být zapojeni do **celého procesu implementace** PBIS a být součástí rozhodovacího procesu.

Systém PBIS mimo jiné pomáhá pedagogům pochopit, proč nefungují roky nastavené mechanismy trestání a napominání. Jak?

Z naší zkušenosti už hodně pedagogů ví, že samotné tresty toho děti příliš nenaučí. Matematika se také

nedá naučit pouze trestáním chyb. Pomáháme jim pak poznávat jejich roli právě v přístupu k učení, protože i chování a sociální dovednosti se člověk v průběhu života učí. Když se díváme na efektivní způsoby učení, pak je samozřejmě u chování primární modelovat svým vzorem to, co chceme u žáků podněcovat. Zároveň žák potřebuje slyšet, jak tedy skutečně vypadá očekávané chování ve škole.

Lidský mozek se orientuje na obsah sdělení, a pokud si říkáme NEmysli na karamelový bonbon nebo NEžvýkej, v mozku se vybavují bonbony a žvýkání. Žáci tedy potřebují zažít **na vlastní kůži**, jak například na chodbě udržovat bezpečí. Pak je na místě občas připomenout, že běhání patří na zahradu a na chodbě je bezpečnější chůze.

Velmi důležitým prvkem při učení je zpětná vazba. Pokud chceme žáky motivovat a upevňovat v nich vhodné postupy (v chování stejně jako v učebních předmětech), pak jejich úspěchy nepředjeme jako samozřejmost, ale povšimneme si jich. Buď je oceníme, nebo vyvoláme zamyšlení u samotného žáka, co mu situace přináší, abychom podpořili jeho vnitřní motivaci v budoucnu stejné chování aplikovat. Některé žáky velmi zřídka zažívají úspěch a ocenění v chování a to je často demotivuje. Přitom stačí nacházet i malé příležitosti k ocenění. Upozornění na vhodné chování navíc daný vzor zpevňuje.

Když se o těchto principech bavíme s pedagogy, je jim jejich role jasná a většinou vidí smysl v pozitivní podpoře, ale nejtěžší je začít se sám více zaměřovat na vhodné chování a naučit se automaticky vyslovovat pozitivní zpětnou vazbu. K tomu pak dáváme různé podněty a promýšlíme s užitím týmem školy, jak **zautomatizovat vlastní chování** a chování pedagogů.

Existuje soubor nějakých účinných reakcí na nevhodné chování žáků? Můžete uvést nějaké konkrétní příklady pozitivní komunikace pedagoga se žákem?

Dlouhodobě sledujeme výzkumy v této oblasti a díky tomu máme dobrý přehled o efektivních přístupech,

keré se snažíme pedagogům předávat. PBIS propojujeme s poznatky z trauma respektujícího přístupu, například v podobě práce Bruce Perryho, který zdůrazňuje nutnost zklidnění (žáka i pedagoga) před samotným řešením náročného chování. Pedagog by měl být schopen rozpoznat, v jakém stavu stresové aktivity se žák nachází, a podle toho využít vhodnou reakci.

Stáhněte si na portálu Pruvodce-vzdelavanim.cz další informace a infografiky k umění zklidnění.

Když jsou všichni žáci klidní, je vhodné s nimi nacvičovat a automatizovat zvládání stresu pomocí **relaxačních technik**. Důležité je si pak u žáků všimnout a podporovat vhodné projevy chování a zvládání různých situací.

Mohou školy využít nějaké formy vzdělávání nebo podporu vyškolených koučů v metodě PBIS? Kde se mohou o metodě PBIS dozvědět více?

Ano, kromě materiálů, které zveřejňujeme v sekci PBIS na našem webu societyforall.cz/pbis, poskytujeme také provázení škol při implementaci celého systému i jednorázová školení pro jednotlivce. Systém je volně dostupný a lze získat mnoho zajímavých anglických materiálů. Snažíme se po tomto vzoru principy šířit, ale také nabízet podporu ve chvílích, kdy je to při zavádění potřeba (zpravidla v začátcích zavádění a poté podle potřeb školy).

Co byste popřála pedagogům, abyste podpořila jejich práci?

Pedagogům přeji, aby zažívali co nejvíce radosti se žáky z procesu učení.

Mgr. Anna Kubíčková

vystudovala magisterský program v oboru speciální pedagogika na Karlově Univerzitě, kde pokračuje ve studiu doktorského programu tohoto oboru. V průběhu magisterského studia působila mimo jiné v mateřské škole pro děti s ADHD. V rámci doktorského studia realizuje projekt s názvem informace a infografiky intervence v komplexní péči o duševní zdraví dětí. V roce 2019 se zúčastnila konference v Londýně (UK) na téma podpory žáků ze sociálněznevýhodněných oblastí a absolvovala dvouměsíční stáž v Illinois (USA), kde se účastnila školení a konferencí týkajících se implementačního rámce Pozitivní podpory chování PBIS a je nadále v profesním kontaktu s předními odborníky v této oblasti. V roce 2020 absolvovala krátkou stáž ve Vancouveru (Kanada), kde navázala spolupráci s odborníky implementujícími PBIS na místních školách. V současné době působí v Society for All (SOFA) jako členka expertního týmu a koordinátorka projektu Škola pomáhá ohroženým dětem. Dále je členkou pracovní skupiny wellbeingu ve vzdělávání projektu Partnerství 2030+ a aktivně působí na Katedře speciální pedagogiky PedF UK.

Rozhovor vedla Mgr. Věra Havlíková, redaktorka časopisu Průvodce společným vzděláváním.

Nenechte si ujít naše webináře:

Nové možnosti zaměstnávání a financování asistentů pedagoga	10. 5. 2023
Zaměstnávání na DPP/DPČ ve školách pod tihou novely ZP	17. 5. 2023
Vyzrajte na PHmax a výkaz P1d-01	18. 5. 2023
Tvrdé dopady revize RVP na vaše ŠVP	18. 5. 2023
Záludnosti v zaměstnávání nepedagogů po novele ZP	22. 5. 2023
Výkaz P1c-01 v souvislosti s PHmax a pedagogickou intervencí	8. 6. 2023

Více informací a možnost přihlásit se najdete na Eduardo.online.